

צילום: sergis blog

על גאווה ודעה קדומה

בספרו החדש סוקר ד"ר אודי מנור את האופן בו חברו זה לזה כוחות יוניים וניציים כאחד בסיכולה של אופציה ריאלית לפשרה מדינית בין ישראל והפלסטינים ובסלילת דרכו של אש"ף לשלטון חסר מיצרים בשטחים /// ניר רייזלר

האופציה הריאלית שהסתמנה לפשרה מדינית בדמות כוחות פוליטיים מתונים בקרב הפלסטינים כמו "אגודות הכפרים" של מוסטפא דודין. בכך סללו אותם כוחות באופן אקטיבי - שהסווה עצמו כמדיניות ליברלית של "אי התערבות" - את הדרך לשלטון חסר מיצרים של אש"ף בגדה המערבית וברצועה, על אף היותו לאורך כל השנים ארגון טרור המסרב באופן עקרוני להכיר בזכות קיומה של ישראל כמדינתו הדמוקרטית של העם היהודי וחותר בעקביות להשמדתה.

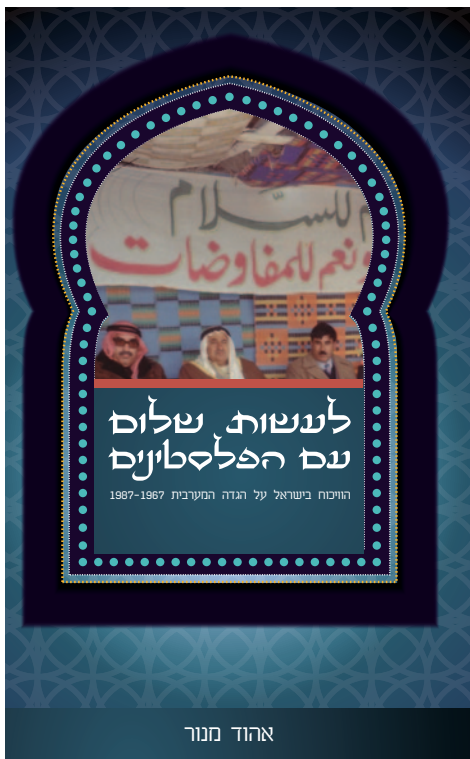
מן האופן המקורי בו מנתח מנור את התהליך ההיסטורי שהניב את אשליית המבוי הסתום בה אנו נתונים כיום נובעת פרספקטיבה בלתי שגרתית,

בספרו החדש של ההיסטוריון ד"ר אודי מנור, "לעשות שלום עם הפלסטינים: הוויכוח בישראל על הגדה המערבית, 1967-1987", הוא סוקר באופן מפורט, מקיף ומעמיק צומת דרכים מדינית קצרת מועד ביחסי שני העמים, צומת אשר השלכותיה הפוטנציאליות מרחיקות הלכת הוכחשו והושכחו במכוון על ידי גורמים שונים בעיצוב דעת הקהל בישראל. מנור קורא תגר על תפישות שהשתרשו בתודעה הציבורית כאמיתות יסוד. בהתחקותו אחר גלגולו של הוויכוח העקרוני בין חלופות סותרות לפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני, הוא חושף זהות אינטרסים בין כוחות פוליטיים, מנוגדים לכאורה, אשר חברו לסיכול

ניר רייזלר הוא עורך תוכן בתחומי חברה, פוליטיקה ועוד, וציר ועידה במפלגת העבודה. בקרוב יתחיל לימודי דוקטורט בנושא ספרות ואידיאולוגיה

המדינית - ואשר צמחו באופן אותנטי כהנהגה פלסטינית שיכולה היתה להוות משקל נגד לפת"ח - כ"משת"פים" ו"קוויזלינגים". בכך העניק השמאל את תרומתו הלא צנועה להשתרשותו בתודעה הפלסטינית של הנרטיב האש"פיסטי אשר בבסיסו עומדת שלילה נחרצת של הלגיטימיות של כל הכרה עתידית בזכות קיומה של מדינת ישראל והגעה לפשרה עימה. זאת, אלא אם הדבר נעשה במסגרת "תורת השלבים", המוכנה לנהל משא ומתן ולהגיע להסכם רק כניצחון זמני או מסך עשן במסגרת מערכה כוללת שתכליתה הסופית היא כינון שלטון ערבי על הארץ כולה.

<<<

אודי מנור

לעשות שלום עם הפלסטינים

הוצאת כרמל, 2013

באצטלה של כיבוד קיומו האוטונומי של העם הפלסטיני תרמו ממשלות ישראל דווקא לעלייתו באמצעים בלתי דמוקרטיים של שלטון טרור

גיבוי מדיני וזכה לגינוי תקשורתי נפוץ עד כמעט גורף. חלופה זו והמאבק העיקש להגשמתה מגולמים בדמותו של מנחם מילסון (קצין צנחנים במיל. ואיש אקדמיה המתמחה בתרבות ערב) ובניסיונות העקביים שעשה בשנים 82-1976, תחילה כיועץ לענייני ערבים ומאוחר יותר כ"ראש המנהל האזרחי" בגדה המערבית, ליצירת התנאים שיאפשרו את צמיחתה של הנהגה פלסטינית הנכונה ומסוגלת לחתור להסכם שלום בר קיימא עם מדינת ישראל. האבסורד עליו מצביע מנור, ואשר נעלם מעיני רובם הגדול של העוסקים בסכסוך, נעוץ בעובדה שבהיותה של ישראל הגורם המכריע בעיצוב המרחב הציבורי הפלסטיני, כל עוד היא מושלת בו, הליברלים הפסיבי לכאורה פרי מדיניותו של משה דיין, במסגרתו אפשרה כביכול לתושבי הגדה לנהל ענייניהם כראות עיניהם, לא היה אלא סיוע עקיף לגורם פוליטי ספציפי בדמות ארגון המרצחים של ערפאת. התכלית הפרקטית של גישה פסאודו-נאורה זו של "אי התערבות" היתה, לדברי מנור, סיכול האופציה הירדנית ותכנית אלון, ומניעת חלוקת הארץ. כך, באצטלה של כיבוד קיומו האוטונומי של העם הפלסטיני, תרמו ממשלות ישראל דווקא לעלייתו באמצעים בלתי דמוקרטיים של שלטון טרור אשר המשיך את דרכו של המופתי בכך שפיגע וחילל לא רק בחייהם של אזרחים ישראלים, כי אם גם, ואולי בעיקר, בכל סיכוי של העם אותו הנהיג להגיע לפשרה פרגמטית שתבטיח לו עצמאות מדינית.

כתוצאה משותפות האינטרסים ששררה כאמור בין בעלי עמדות מנוגדות לכאורה בסוגייה הפלסטינית, נתקל גיבור ספרו של מנור לא רק באי-תמיכה מצד השלטונות, כי אם גם בהסתה, השתלחות ודה-הומיניזציה מהזן הוולגרי והנחות ביותר מצד גורמים בתקשורת. מדיניותו של מילסון, אשר שמו נהגה בנשימה אחת עם זה של שרון, סווגה כימנית על ידי קובעי דעת הקהל ה"שמאלי". אותו "מחנה שלום" ישראלי, באופן מדהים למדי, היה זה שתייג את "אגודות הכפרים" המתונות ותומכות הפשרה

מטרידה ואופטימית בעת ובעונה אחת. זו שומטת את הקרקע מתחת להנחות היסוד המתעתעות ולמינוח הכוזב אשר בהתבסס עליהם מופתה הפוליטיקה הישראלית בארבעת העשורים האחרונים, מציעה להמירם בקריטריונים חלופיים וטוענת את המושגים "ימין" ו"שמאל", שהגדרתם עוותה לבלי הכר בשיח הפוליטי בישראל, במשמעויותיהם האידיאולוגיות המקוריות.

לכאורה, נדמה כי הספר מציג כרוניקה קודרת ואף מייאשת של החמצה ידועה מראשלה היו אחראיים הימין הרוויזיוניסטי, האגף הדייניסטי בתנועת העבודה ו"מחנה השלום", האולטרא-שמאלי כביכול, כאחד. אולם ברובד עמוק יותר, מדובר אולי באחד הספרים מעוררי התקווה ביותר שנכתבו על הסוגייה הישראלית-פלסטינית בשנים האחרונות. אמונתו של מנור ביכולתה של ישראל להשפיע באופן אקטיבי על עיצוב יחסיה עם שכניה עומדת בניגוד חד לפסיביות המובנית בגישתם לסכסוך הן של האוטופיסטים מ"שמאל" המשליכים יתבם על כוונותיהם הצחורות כשלג של "המתונים" מאש"ף, והן של הפסימיסטים הכרוניים מימין השוללים כל סיכוי להגיע להסדר מדיני טרם ביאת המשיח.

הקו השמאלי האקטיביסטי אותו מנור מציג מהווה חזרה להשקפה שהנחתה את הזרם המרכזי בציונות ההיסטורית, שנונחה בד בבד עם התבססות ההגמוניה של הימין. מעבר להיותו מסמך היסטורי מרתק לקריאה, רווי בהומור וקולח מבחינה סיפורית, מדובר בטקסט מאתגר, המציב בפני העם עבורו נכתב מראה צלולה ומאלץ אותו לבחון מחדש את השיקולים אשר הנחו ומוסיפים להנחות את דרכו המדינית.

נשף המסכות

אותה ברית משונה אשר נרקמה בין דייניסטים, רוויזיוניסטים וסתם אש"פיסטים ניכרת דווקא בקצוותיו הפרומים של קו התפר שלה, או במלים אחרות, בתקופה הקצרה בה יושמה חלופה לה. דבר זה נעשה, ולא בכדי, באופן חלקי ובלתי מספיק אשר נעדר

« תנועת הלקחיים כפולה

הניאור-ליברליזציה של השמאל הסתייעה, בין היתר, בפיצול הכוזב בין גילוייה המדיניים לבין אלו הכלכליים-חברתיים. כך, בעוד שההפרטה בת מדרשו של הימין נתפשה כמשוללת כל קשר, אם לא כמנוגדת בתכלית, לסובלנות הליברלית מבית מדרשם של דיין ושות' הדוגלת ב"ממשל עצמי פלסטיני", שיקפו שני סוגי המדיניות חתירה לצמצום סמכויותיה של המדינה בכל הנוגע לוויסות מכוון של המרחב הציבורי עליו היא מופקדת. ההיגיון ה"אורי-אבנרטי" הראה בפעולה סוציאל-דמוקרטית פנימית מכשיר של דיכוי שועתק גם אל הזירה המדינית החיצונית, ובכך התנתק משורשיו הרוויזיוניסטיים ויצר סוג חדש של ימין, שאת שמו, "פוסט ציונות", טבע אבנר עצמו (שעברו כלוחם אצ"ל רחוק מלהיות מקרי) ושצחוק הגורל הוא שעלה בידיו לסווג עצמו כ"שמאל רדיקלי".

הימין הגלוי בנוסח נתניהו נוטה על פי רוב לראות בחיוב פירוק כלפי פנים לצד מעטפת חיצונית קשיחה (או במלים אחרות - הוא מצדד בהפרטת נכסי ציבור, במניעת רגולציה מדינתית ובפירוק החברה לאינדיבידואלים ושיסועה למגזרים, לצד מדיניות חוץ ביטחונית תקיפה לכאורה המגולמת בססמאות דוגמת "תנו לצה"ל לנצח"). הגלגול ה"פוסטי" של האגף היוני של אותו ימין ליברלי, לעומת זאת, החל דוגל באותו היגיון מפרטי בזירה החברתית-פנימית והמדינית-חיצונית גם יחד.

אולם, כפי שמראה הספר, מבחינה רעיונית ופרקטית כאחד, האידיאולוגיות הסותרות לכאורה של הימין ושל האוקסימורון המכונה "שמאל ליברלי" (בין אם באגפים המתונים או הקיצוניים שלהם) התגלו כדומות ואף כמשלימות. אלו גם אלו נטלו חלק מכריע בתנועת המלקחיים של סיכול הגשמת פתרון שתי המדינות - הכשרת אש"ף מזה והנצחת מפעל ההתנחלות מזה. במסגרת תהליך זה שימש נגיוד מוצהר בין כוחות פוליטיים כמסווה יעיל לאופק הזהה - חברתית-כלכלית ומדינית - של מדיניותם. בעוד שהמפה הפוליטית נעשתה מפולגת בין תומכי ומתנגדי הראיס, שני

הצדדים קיבלו ללא עוררין הן את היותו הנציג הבלבדי של העם הפלסטיני והן את הנחות היסוד הליברליות שאפשרו לו להפוך לכוה. כך, פעלה השקפת העולם של הימין הישראלי באופן האפקטיבי ביותר בו יכולה אידיאולוגיה - במובן המרכסיסטי של המונח - לפעול: הכחשת עצם קיומה. בהצגת עצמה כ"מורח הנסיבות" הפכה אותה משנה מדינית נוגדת פשרה טריטוריאלית למכנה משותף בלתי מורגש המאחד יריבים פוליטיים המכסים על זהות האינטרסים שלהם במצג שווא של מחלוקות רבות. באופן זה דחקו צאצאיו הרעיוניים של הרוויזיוניזם את האלטרנטיבה שהציב לו בעבר האקטיביזם הציוני יליד תנועת העבודה אל מחוץ לשיח הציבורי.

תרדמת זו בה שקע השיח האידיאולוגי בישראל נסמכה במידה רבה על קובעי דעת קהל בקרב העילית - הפוליטית, האקדמית ואולי חשוב מכל, התקשורתית - אשר נרתמו באופן עדרי, ולעתים בלתי אתי בעליל (ע"פ פרשת "החתול קזימיר", אותה סוקר מנור באופן שנון במיוחד) לניגוח של כל גורם שאיים על הסדר השלטוני החדש שהלך והתבסס באותה עת. ראוי לציין שלמרבחה האירוניה, חלק ניכר מאותם כותבים הונעו במישור האישי - להבדיל מהתהליך הרחב יותר בו נטלו חלק - דווקא ממשטמה הגובלת בקבס שרחשה העלית הישנה של תנועת העבודה כלפי הימין שנישל אותה מכתרה.

פתח לתקווה

בימים אלו ממש נראה כי האלחוש התודעתי אשר אפשר את הקפיאה הישראלית על השמרים במישור הכלכלי-חברתי והמדיני כאחד הולך ומגיע אל קיצו. שיסוע מגזרי, קיטוב מעמדי וניכור בין-אישי ערערו את יכולתה של קואליציית הכוחות הרופפת שתחזקה את המשך שלטונו של הימין להמשיך ולהתקיים. ירידת קרנו של הסטטוס-קוו הניאור-ליברלי מעמידה את החברה הישראלית בצומת דרכים, כאשר המצוקה החברתית ההולכת ומחריפה המאפיינת את הסדר הנוכחי יכולה להיות מתועלת לאפיקים פוליטיים הפוכים. כך, מצד אחד, אנו עדים לפייגליניזציה

האידיאולוגיות הסותרות לכאורה של הימין ושל האוקסימורון המכונה "שמאל ליברלי" (בין אם באגפים המתונים או הקיצוניים שלהם) התגלו כדומות ואף כמשלימות

גוברת של הימין, במסגרתה הליברליזם הז'בוטינסקאי הישן, המיוצג על ידי חירותניקים ותיקים כריבלין וארנס, מומר בגרסה מקומית של אגפיו הגזעניים של הימין הקיצוני באירופה. לדוגמה, לאחרונה חברי כנסת מטעם מפלגת השלטון הסיתו בציניות את תושבי דרום תל אביב לפגיעה אלימה בזרים, במקום לממש את סמכותם ולפעול לגיבוש מדיניות הגירה מסודרת שתפתור את הבעיה באופן אחראי וממלכתי.

מול התלהמות קסנופובית זו, המופנית נגד אחד הסימפטומים של נטישת המדינה את תפקידה כרגולטור במקום נגד שורש המחלה עצמה, ניצבת "המחאה החברתית", אשר על אף סכנת האפולטיטיות המתמדת בה היא נתונה מבטאת שינוי תודעתי אמיתי של חלקים בציבור, המעורר תקווה באשר לאפשרות לשינוי חברתי ממש. סיכווי של האחרון טמונים בתהליכי חזרתו של השמאל לשורשיו הציוניים והסוציאל-דמוקרטיים, אשר בניגוד למדיניות הפירוק המופקרת של הימין יש בכוחם לשקם את הסולידריות החברתית, הלכידות ותחושת השייכות הלאומית החיונית ליציבותה של הדמוקרטיה הישראלית.

ייתכן כי בימים אלו, בהם מקסם השווא של הוויכוח המדיני המתעתע, אשר טשטש את חברת הימין והשמאל כאחד לפירוק מדינת הרווחה, הולך ומתפוגג, והנגיוד הרעיוני האמיתי בין תנועת העבודה והרוויזיוניזם שב ומתחדד, בשל השיח הפוליטי בישראל יותר מתמיד לביקורת מפוכחת ומטלטלת מהסוג שמציע מנור. מעבר לאופן המפתיע בו תורמת התזה המובאת בספר למחקר האקדמי ההיסטורי בתחום יחסי ישראל והפלסטינים, היא מסמנת עלייה מחודשת ומבורכת של השקפת העולם המודרנית שעמדה בלב הזרם המרכזי בהגשמת הציונות, כתנועת שחרור לאומית פרוגרסיבית. כשם שהשיח הציבורי שב אט אט להכיר בכך שתפישה זו מחייבת מעורבות מוגברת של המדינה בוויסות חברתי וכלכלי פנימי, כך עליו לשקול מחדש את התפקיד האקטיבי אשר נגזר מכך אותו ישראל צריכה למלא בהתוויית הקווים לפתרונו של הקונפליקט הלאומי בו היא נתונה. ///